

3ο ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ,

ΜΑΙΟΣ 2014

ΨΥΧΙΚΕΣ ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΜΙΑΣ ΣΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

MARILIA AISENSTEIN, CLAUDE SMADJA

1ο μέρος, Marilia Aisenstein

Το κείμενο του Claude Smadja, το οποίο συζήτησα στο Συνέδριο του Saint-Malo, μου κινητοποίησε πολύ το ενδιαφέρον. Ο Claude προσέθεσε στην έννοια της «σωματικής λύσης», που είχε προτείνει πριν ένα χρόνο στην Αθήνα, την κατά τη γνώμη μου, καινοτόμο και επαναστατική ιδέα της «εργασίας της σωματοποίησης».

Εδώ και 10 χρόνια κάνουμε μαζί μία ομαδική εποπτεία τα βράδια της Πέμπτης. Αυτό μας επιτρέπει να ανταλλάσουμε ιδέες πριν από την προσέλευση των υποψηφίων. Κατά τη διάρκεια μιας από τις συζητήσεις μας έθιξα δύο θεμελιώδη, κατά την αντίληψη μου, ζητήματα:

Το ζήτημα της εμφάνισης ορισμένων σοβαρότατων σωματικών αποδιοργανώσεων λίγο μετά το τέλος μιας «επιτυχούς ανάλυσης». Λέγοντας αυτό εννοώ, την εξαφάνιση μιας χρόνιας και παλαιάς κατάθλιψης, η οποία όπως φαίνεται δίνει τη θέση της σε μία σωματική αποδιοργάνωση. Πώς μπορούμε να το κατανοήσουμε αυτό;

Σε αντίθεση με το πρώτο, η δεύτερη παρατήρησή μου, αφορά στην κλινική διαπίστωση αληθινών ψυχικών ανακατατάξεων, σε βάθος και διάρκεια, στην περίπτωση σοβαρών ασθενειών που εμφανίζονται πριν ή κατά τη διάρκεια της ανάλυσης.

Ως εισαγωγή στην εργασία μας, θα πω λίγα λόγια για δύο παλιές συμβουλευτικές συναντήσεις, η μία πριν και η άλλη μετά από το τέλος μιας καλής ανάλυσης 6 ετών. Πρόκειται για μία συνάντηση με σκοπό την παραπομπή σε συνάδελφο μίας ασθενούς, η οποία απευθύνθηκε σε μένα από κάποιους στενούς φίλους, των οποίων ήταν φίλη.

Πρόκειται για μια γυναίκα 53 ετών εκείνη την εποχή. Ζει μεταξύ Παρισιού, Νέας Υόρκης και μιας χώρας της Λατινικής Αμερικής. Πολύ μορφωμένη, έξυπνη, δεν εργάζεται, γράφει κατα καιρούς κάποιο άρθρο σε επιθεωρήσεις τέχνης ή μόδας και φαίνεται να ανήκει σε ένα «εκλεπτυσμένο jet set» που δεν ενδιαφέρεται μόνο για τα χρήματα.

Η ιστορία της είναι πολύ ιδιαίτερη. Γεννήθηκε σε ένα από τα νησιά της Καραϊβικής, από μια μητέρα 20 ετών, Ινδιάνα, αλιεύτρια μαργαριταριών και από έναν άντρα 32 ετών, Ρωσοεβραίο, μεγιστάνα των διεθνών οικονομικών κύκλων, ο οποίος ερωτεύεται τρελά αυτήν τη νεαρή κοπέλα, την παντρεύεται και την φέρνει στο Παρίσι. Παρά την πολυτελή ζωή η νεαρή Ινδιάνα δε θα αντέξει την Ευρώπη και επιστρέφει στο νησί της με το ενός έτους κοριτσάκι της. Το παράξενο ζευγάρι των γονιών δε θα πάρει ποτέ διαζύγιο και ο πατέρας πηγαίνει δύο φορές το χρόνο να περάσει ένα μήνα στο νησί.

Το κοριτσάκι διηγείται μια ευτυχισμένη και ελεύθερη ζωή, ξυπόλυτη μαζί με τους μικρούς αλιείς μαργαριταριών, όμως κάθε απόγευμα μαθαίνει Γαλλικά, Αγγλικά και Ρώσικα με 3 δασκάλες που πληρώνονται ετησίως από τον πατέρα. Στα 18 της χρόνια έρχεται στην Ευρώπη, πηγαίνει ένα χρόνο σε ένα «finishing school» περιωπής για να κάνει το ντεμπούτο της στον κόσμο, ντύνεται στους πιο μεγάλους μόδιστρους και ο πρώτος της χορός είναι στο παλάτι του Buckingham.

Αφηγείται όλα αυτά με χιούμορ, αλλά χωρίς χαρά. Οι δύο γονείς πεθαίνουν μάλλον νέοι και η Μαργαρίτα που σπούδασε σε σχολή Καλών Τεχνών ακολουθεί τη ζωή της, μια ζωή «νομάδα πολυτελείας». Παντρεύεται, χωρίζει και έχει μια κόρη που σπουδάζει Ιατρική στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Κατά τη διάρκεια της συνάντησής μας, καταλαβαίνει ότι πάντα απέφευγε μία παλιά και επίμονη κατάθλιψη και ότι όφειλε να αποδεχθεί την εγκατάστασή της στο Παρίσι για να κάνει μία ανάλυση. Θα αρχίσει μία ανάλυση 4 συνεδριών εβδομαδιαίως με σοβαρότητα και πάθος. Ελάμβανα κάθε χρόνο μια Χριστουγεννιάτικη κάρτα στην οποία με ευχαριστούσε λέγοντας πως πηγαίνει όλο και καλύτερα. Κατά τη διάρκεια της ανάλυσης έγραψε μία ποιητική συλλογή που κέρδισε πολλά βραβεία και μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες.

Θα ξαναέβλεπα τη Μαργαρίτα 7 χρόνια μετά την πρώτη συμβουλευτική συνάντηση. Η ανάλυσή της είχε τελειώσει ένα χρόνο πριν «με τη σύμφωνη γνώμη των δύο πρωταγωνιστών και με το συναίσθημα της ευχαρίστησης».

Η επιτυχία του βιβλίου της και οι συνεντεύξεις στις οποίες την καλούσαν να μιλήσει, τη γέμιζαν με χαρά. Αισθανόταν «ανάλαφρη» όσο ποτέ, αλλά μόλις είχε διαγνωστεί με «έναν κακοήθη καρκίνο του παγκρέατος»... «Δεν υπήρχε κάποια εφικτή χειρουργική επέμβαση και οι χημειοθεραπείες δεν θα ήταν παρά μόνο ανακουφιστικές. Ξαναήλθε να με δει γιατί δεν ήθελε να «λυπηθεί» τον αναλυτή της. Δεν εργαστήκαμε μαζί, μου είπε ότι είχε «παραιτηθεί» και πέθανε μέσα στη χρονιά.

Μιλώντας με τον Claude για αυτήν τη τραγική περίπτωση και για άλλες, μας ήρθε η ιδέα να εργαστούμε μαζί πάνω σε ένα «μετά-St.Malo». Αυτό το συνέδριο ήταν συναρπαστικό γύρω από αυτήν την έννοια «της εργασίας της σωματοποίησης», μιας σύλληψης που συναρθρώνεται με την έννοια «της σωματικής λύσης», η οποία αναπτύχθηκε στην Αθήνα, το Μάιο του 2013.

Ο συνάδελφός μας, Christian Delourmel παρουσίασε με γενναιόδωρο τρόπο μία ανάλυση στη διάρκεια της οποίας προκύπτει μία σοβαρή σωματοποίηση, η οποία περιέργως ποτέ δεν κατονομάζεται από την ασθενή.

Πρόκειται λοιπόν να στοχαστούμε πάνω στις λεπτομέρειες του κλινικού υλικού και της συζήτησης που ακολούθησε στο St-Malo.

Πρόκειται για μία ασθενή της οποίας η αναλυτική θεραπεία, άρχισε με τη διάταξη πρόσωπο με πρόσωπο και συνεχίστηκε στο ντιβάνι, και διήρκεσε 12 χρόνια. Έχοντας την εμπειρία αναλυτικών θεραπειών με σωματικούς ασθενείς ξαναβρίσκουμε στη διήγηση της θεραπείας της κυρίας C., ένα πλήθος οικείων κλινικών, μεταψυχολογικών και ψυχοσωματικών στοιχείων: εξαντλητικές συμπεριφορές, ύπνος χωρίς όνειρα μιας υπνοβάτισσας στο παρελθόν, έλλειψη συνειρμικής ικανότητας, διάχυτα άγχη, δυσφορία που δεν οργανώνεται γύρω από συγκρούσεις.

Τα ερωτήματα που επιθυμούμε να θίξουμε αφορούν κυρίως στις τεχνικές και πρακτικές πλευρές της διαχείρισης της θεραπείας: η επιλογή του πλαισίου και οι ενδεχόμενες παραλλαγές του, η επιλογή των ερμηνειών και των αντικειμένων-στόχων τους, το κόστος τους.

Η κυρία C. είναι 42 ετών όταν αποφασίζει να συναντήσει έναν ψυχαναλυτή. Στον C.D. δεν την οδηγούν σωματικές αιτίες, αλλά μία κατάσταση διάχυτης και επίμονης υπαρξιακής δυσφορίας από την παιδική της ηλικία. Η περιγραφή του C.D. για την ψυχική λειτουργία της ασθενούς του και της κινητοποίησης της αντιμεταβίβασής του, κατά τη διάρκεια των πρώτων συναντήσεων, είναι αποκαλυπτική των βαθύτερων αλλοιώσεων μιας ψυχοσωματικής οργάνωσης.

Η σωματική ασθένεια, ένας καρκίνος του θυρεοειδή, εμφανίστηκε κατά τον τέταρτο χρόνο της αναλυτικής θεραπείας. Βρισκόμαστε λοιπόν σε μια κατάσταση δευτερογενούς εμφάνισης μιας σωματοποίησης στη διάρκεια μιας αναλυτικής θεραπείας.

Η αναδιοργάνωση θα εγκαινιαστεί από την εκδραμάτιση μιας παράπλευρης και φλογερής, ομοφυλόφιλης μεταβίβασης.

Πριν συζητήσουμε τις ψυχικές διαδικασίες που μπόρεσαν να λάβουν μέρος στην ανάπτυξη της σωματοποίησης καθώς και αυτές που συνέβαλαν στην ψυχοσωματική αναδιοργάνωση της ασθενούς, θα πρέπει να κάνουμε τρεις παρατηρήσεις οι οποίες συνάγονται με προφανή τρόπο από την κλινική αφήγηση.

A) Η πρώτη αναφέρεται στο πλαίσιο της θεραπείας. Μετά από μερικούς μήνες της αναλυτικής διάταξης πρόσωπο με πρόσωπο, ο C.D. προτείνει στην ασθενή να συνεχίσει τη θεραπεία στο ντιβάνι. Θα συζητήσουμε αυτήν την αλλαγή πλαισίου και τη νοσηματοδότηση που μπόρεσε να πάρει μέσα στην ιδιαίτερη ιστορία αυτής της ασθενούς.

B) Η δεύτερη παρατήρηση αναφέρεται στη σωματοποίηση. Το αξιοσημείωτο είναι ότι μια ολοκληρωτική σιωπή περικλείει αυτή τη σωματοποίηση τόσο πριν, όσο και μετά την εμφάνισή της μέσα στη θεραπεία. Αυτή η απομόνωση ενός μείζονος σωματικού γεγονότος μέσα στο πεδίο της ανάλυσης αξίζει να γίνει αντικείμενο επερώτησης.

Γ) Η τρίτη παρατήρηση αφορά στη γενική εξέλιξη της ποιότητας της ψυχικής λειτουργίας της ασθενούς γύρω από την έλευση της σωματοποίησης : μπορούμε πράγματι να διακρίνουμε αρκετά καθαρά έναν πρώτο χρόνο, που προηγείται της σωματοποίησης και που σηματοδοτείται από τη σφραγίδα του τραυματικού, και έναν δεύτερο χρόνο, που έπεται της σωματοποίησης και σηματοδοτείται από τη σφραγίδα της αναδιοργάνωσης τόσο της ψυχικής όσο και της σωματικής.

Μπορούμε να δούμε στην εξέλιξη της αναλυτικής πορείας της κυρίας C. τους δύο χρόνους της εργασίας της σωματοποίησης.

2ο μέρος, Claude Smadja

Η έννοια της εργασίας της σωματοποίησης

Η εργασία της σωματοποίησης στηρίζεται στα κλινικά δεδομένα των αναλυτικών θεραπειών με σωματικούς ασθενείς. Υποθέτει ότι η σωματοποίηση εκπροσωπεί μια λύση σε ένα πρόβλημα που τίθεται στον ψυχισμό. Εξ αρχής πρέπει να θεωρήσουμε αυτήν την κατάσταση ως άτυπη και ετερογενή. Είναι άτυπη γιατί δε χρησιμοποιεί τη γλώσσα της ψυχοπαθολογίας, όπως οι λύσεις με τα συμπτώματα της νεύρωσης ή της ψύχωσης. Είναι ετερογενής γιατί αναπαριστά λύση μιας άλλης τάξεως, της σωματικής, σε μία προβληματική κατάσταση ψυχικής τάξεως. Υπό αυτές τις

συνθήκες, η έννοια της εργασίας της σωματοποίησης γίνεται κατανοητή εάν λάβουμε υπόψη τις δύο διαστάσεις της ψυχοσωματικής προσέγγισης: τη μοναδικότητα του ανθρώπινου όντος και την ψυχοσωματική παλινδρόμηση. Η μοναδικότητα του ανθρώπινου όντος έχει ως συνέπεια ότι το σώμα μπορεί να κληθεί, σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις, να απαντήσει στις ανάγκες της ψυχοσωματικής ενότητας σε περίπτωση ψυχικής ανεπάρκειας. Ο Ferenczi έγραφε στο «Κλινικό Ημερολόγιο» του, τα εξής : «Σε στιγμές μεγάλης απόγνωσης απέναντι στις οποίες το ψυχικό σύστημα δε στέκεται στο ύψος του ή όταν τα ειδικά όργανά του έχουν καταστραφεί με βιαιότητα, τότε ξυπνούν πολύ πρωτόγονες ψυχικές δυνάμεις, οι οποίες προσπαθούν να ελέγξουν τη διαταραγμένη κατάσταση. Στις στιγμές εκείνες που το ψυχικό σύστημα δεν επαρκεί, ο οργανισμός αρχίζει να σκέφτεται». Όσον αφορά στην ψυχοσωματική παλινδρόμηση, ο ψυχισμός τείνει πάντα να παλινδρομεί και αυτή η κίνηση συνεχίζεται όσο δεν συναντά ένα εμπόδιο που να του θέτει ένα τέρμα. Και αυτό το εμπόδιο μπορεί εξίσου καλά να αντιπροσωπεύεται τόσο από έναν ψυχικό σχηματισμό όσο και από ένα σωματικό σχηματισμό.

Περιληπτικά, η έννοια της εργασίας της σωματοποίησης στηρίζεται πάνω στην ιδέα ενός δυναμισμού του ζώντος ανθρώπου που πάντα ψάχνει μία λύση σε μία κατάσταση επώδυνου βιώματος. Η εργασία της σωματοποίησης είναι το σύνολο αυτών των ψυχικών διεργασιών που οδηγούν στη σωματική λύση.

Η εργασία της σωματοποίησης περιλαμβάνει δύο χρόνους : έναν πρώτο χρόνο, που σημαδεύεται από τη σφραγίδα της καταστροφικότητας και καταμαρτυρεί την εργασία του αρνητικού και ένα δεύτερο χρόνο, που σημαδεύεται από τη σφραγίδα του ερωτικού και εκπροσωπεί τον χρόνο της ίασης. Από τη στιγμή που ο πλήρης κύκλος της σωματοποίησης εκπληρωθεί, μπορούμε να πούμε, κατά παράδοξο τρόπο, ότι η σωματική ασθένεια αποτελεί μίαν απόπειρα ίασης από την ψυχική ασθένεια.

1) Ο χρόνος της καταστροφής ή χρόνος του αρνητικού

Η εργασία της σωματοποίησης ξεκινά από μία συγκρουσιακή κατάσταση η οποία γέννησε ένα ναρκισσιστικό τραύμα στο Εγώ, το οποίο συνήθως επανενεργοποιεί παλαιά τραύματα. Αυτό το ναρκισσιστικό τραύμα είναι ισοδύναμο με μια απώλεια για το Εγώ και είναι η αρχή της διαδικασίας απόμιξης των ενορμήσεων που έχει ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση της αυτοκαταστροφικότητας από την ενορμητική διαπλοκή. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται μια κατάσταση, η οποία αποτελεί απειλή για το Εγώ, το ψυχικό του όργανο και το σώμα του. Τρεις λύσεις προσφέρονται λοιπόν

στο Εγώ για να αντιμετωπίσει αυτήν την αυτοκαταστροφική απειλή. Η πρώτη χρησιμοποιεί το μηχανισμό της προβολής ή της μετάθεσης προς τα έξω της ενόρμησης του θανάτου. Η δεύτερη χρησιμοποιεί τις πρωτογενείς και δευτερογενείς μαζοχιστικές ικανότητες του Εγώ για να επαναδιαπλέξει την ενόρμηση θανάτου με τη λίμπιντο και να περιορίσει έτσι τις συνέπειες της αυτοκαταστροφικότητας. Αλλά αυτή η μαζοχιστική λύση προϋποθέτει μιαν επαρκή εφεδρεία σε λίμπιντο που έχει ως σκοπό τη σύνδεσή της με την ενόρμηση του θανάτου. Όταν αυτές οι δύο λύσεις, η προβλητική και η μαζοχιστική, είναι ανεπαρκείς ή δε φτάνουν για να μειώσουν την πλημμυρίδα των επώδυνων ψυχικών διεγέρσεων, τότε μία τρίτη, επείγουσα λύση καλείται για να αντιμετωπίσει την ψυχική αιμορραγία. Πρόκειται για μία λύση αυτο-ηρεμιστική, η οποία χρησιμοποιεί την αντιδιεγερτική λειτουργία της ενόρμησης του θανάτου για να μειώσει τον ψυχικό πόνο. Αυτό που βλέπουμε να εκτυλίσσεται εδώ, είναι μία πραγματική εργασία του αρνητικού βασιζόμενη στη χρήση της ενόρμησης του θανάτου, ώστε το Εγώ να αποφύγει το βίωμα μιας επώδυνης κατάστασης, περισσότερο ή λιγότερο καταστροφικής. Αυτή την εργασία του αρνητικού, μία σιωπηρή εργασία, καταδεικνύει σε κλινικό επίπεδο η θεμελιώδης κατάθλιψη και η προϊούσα αποδιοργάνωση της ψυχικής λειτουργίας. Όταν αυτή η εργασία του αρνητικού έχει διατρέξει όλον τον ψυχικό χώρο και έχει σβήσει όλους τους τρόπους έκφρασής του, τότε μπορούμε να πούμε ότι το Εγώ, μη μπορώντας να προστατευτεί ενάντια στον ψυχικό πόνο, εξαλείφει το σύνολο του οργάνου που αισθάνεται τον πόνο. Αυτό αποτελεί για το Εγώ έναν αληθινό αυτό-ακρωτηριασμό.

2) Ο ερωτικός χρόνος ή χρόνος της ίασης

Το πέρασμα από τον πρώτο χρόνο, το χρόνο του αρνητικού, στο δεύτερο χρόνο, το χρόνο της ίασης, συνδέεται με μια οικονομική κατάσταση που στηρίζεται σε μία νέα διαθεσιμότητα των λιβιδινικών ή ερωτικών ικανοτήτων του Εγώ. Αυτή η κατάσταση δημιουργείται τόσο από τη μείωση του ποσού των τραυματικών ή επώδυνων διεγέρσεων, λόγω της χρήσης της αντιδιεγερτικής λειτουργίας της ενόρμησης θανάτου, όσο και από την παρουσία στους κόλπους αυτής της οικονομικής κατάστασης, μιας νέας ενορμητικής παραμέτρου, αυτής που απορρέει από το μαζοχισμό του Εγώ. Πράγματι όλα συμβαίνουν ως εάν το Εγώ να είχε εξαντλήσει όλη την ποσότητα των μαζοχιστικών ικανοποιήσεων, δια μέσου της βιωμένης εμπειρίας της σωματοποίησης, κι έτσι η ανάκτηση μιας λιβιδινικής ή ερωτικής εξέλιξης να γινόταν εκ νέου προσβάσιμη σε αυτό. Μπορούμε λοιπόν να θεωρήσουμε τη σωματοποίηση ως ένα νέο στάδιο της

μαζοχιστικής επαναδιαπλοκής ή της επαναντικειμενοποίησης. Η έννοια του παθομαζοχισμού αποδεικνύεται εδώ δικαιολογημένη.

Οι δύο χρόνοι της εργασίας της σωματοποίησης είναι, όπως βλέπουμε, άρρηκτα συνδεδεμένοι με τις διαδικασίες της μίξης και της απόμιξης των ενορμήσεων. Καταλαβαίνουμε ότι το αναλυτικό πλαίσιο, που εγκαθιδρύει μια ειδική σχέση ανάμεσα στον αναλυτή και τον ασθενή, μπορεί να συνιστά ένα μείζονα παράγοντα για τη διαδικασία της επαναντικειμενοποίησης του πάσχοντος Εγώ του ασθενούς.

3ο μέρος, Marilia Aisenstein

Κλινικό υλικό, κυρία C.:

Η πρώτη περίοδος της αναλυτικής θεραπείας της κυρίας C. εκτείνεται σε τρία με τέσσερα χρόνια και κορυφώνεται με τη σιωπηρή εμφάνιση ενός καρκίνου του θυρεοειδή. Οι πρώτοι μήνες της θεραπείας προχωρούν με τη διάταξη πρόσωπο με πρόσωπο και ο C.D. μας περιγράφει μίαν ασθενή με χρηστική λειτουργία και της οποίας το σύστημα αναπαραστάσεων αποδεικνύεται φτωχό, κατά κύριο λόγο πραγματιστικό και περιοριζόμενο στα συμβάντα, το οποίο προκαλεί στον αναλυτή δυσκολίες στο να σκεφτεί και να κάνει συνειρμούς. Η εξέλιξη της αναπαραστατικής λειτουργίας υπό την έννοια ενός μεγαλύτερου ανοίγματος και μιας μεγαλύτερης πυκνότητας οδηγεί τον C.D. να σκεφτεί το πέρασμα από την πολυθρόνα στο ντιβάνι : "αισθανόμουν εδώ και κάποιο καιρό μία ενόχληση στην αυστηρή διάταξη πρόσωπο με πρόσωπο, την οποία μου φαινόταν, ότι διέκρινα επίσης και σε εκείνη, και της πρότεινα να τοποθετήσει την πολυθρόνα της λίγο λοξά. Αυτή η ταυτόχρονη όχληση της πυκνότητας που άρχιζα να αισθάνομαι στη διάρκεια ορισμένων συνεδριών ήταν χωρίς αμφιβολία η αντιμεταβιβαστική ένδειξη της έναρξης ενός ενορμητικού ξεπαγώματος. Άρχισα να σκέφτομαι την πιθανότητα μιας συνέχειας της θεραπείας στο ντιβάνι".

Εδώ θα πρέπει να αναρωτηθούμε για τη λειτουργική αξία των αναπαραστάσεων και για την ποιότητα της συνειρμικής ικανότητας της ασθενούς. Η έννοια της λειτουργικής αξίας των αναπαραστάσεων είναι μία έννοια που δημιουργήθηκε από τους ψυχοσωματιστές στην αρχή της δεκαετίας του 1960.

Από αυτή γεννήθηκε, κατά την δεκαετία του 1970, η έννοια της ψυχοποίησης, μια έννοια πολύ οικεία πλέον στους ψυχοσωματιστές. Στην Ψυχοσωματική Διερεύνηση, οι συγγραφείς υπογραμμίζουν τη σημασία

αυτής της διάστασης στη διερεύνηση και στις θεραπείες των σωματικών ασθενών : "θα καταλάβουμε ακόμα καλύτερα τη σημασία αυτής της διερεύνησης, εάν υπογραμμίσουμε τη στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον ιδιαίτερο τρόπο της αναπαραστατικής δραστηριότητας των ψυχοσωματικών ασθενών και στην ίδια την ουσία της συμπτωματολογίας τους".

Για τους ιδρυτές της Σχολής του Παρισιού, σε αυτήν ακριβώς την αλλοίωση της αναπαραστατικής ζωής έγκειται η έναρξη των διαδικασιών που θα οδηγήσουν τελικά σε μια σωματική λύση. "Για να διευκρινήσουμε αυτό που εννοούμε με τον όρο λειτουργική αξία της αναπαραστατικής δραστηριότητας", γράφουν οι συγγραφείς της Ψυχοσωματικής Διερεύνησης, "μας φαίνεται χρήσιμο να προτείνουμε ένα σχήμα που να περιγράφει τις οδούς κυκλοφορίας της ενέργειας".

Φυσιολογικά, η ενέργεια φαίνεται να επενδύεται, κατά ένα μέρος, στα διάφορα επίπεδα της ψυχικής δραστηριότητας, η οποία ενδύει και συνοδεύει την πραγματική σχέση με το αντικείμενο και, κατά ένα άλλο μέρος, σε μια ψυχική δραστηριότητα που έχει ως ειδικό σκοπό "τον χειρισμό της ενορμητικής πίεσης". Αυτό που αργότερα θα προσδιοριστεί από τον Pierre Marty αφορά στην ικανότητα των αναπαραστάσεων, στις δύο διαστάσεις τους, δηλαδή την ποιοτική και την ποσοτική, να απαρτιώνουν συνεχώς την ενορμητική πίεση που ασκείται στον ψυχισμό.

Μετά από αυτήν τη διευκρίνιση, ας επιστρέψουμε στην κυρία C.

Ο C.D. διαπιστώνει από τους πρώτους μήνες της θεραπείας πρόσωπο με πρόσωπο, ένα άνοιγμα στο σύστημα των συνειρμών της ασθενούς του. Τα αναφερόμενα παραδείγματα των νέων αναφορών κατά τη συνεδρία αφορούν στο μεγαλύτερο μέρος τους σε αναπαραστάσεις με μία, κυρίως, αισθητηριακή χροιά: "στην ανάμνηση της αμυγδαλεκτομής προστέθηκαν διάχυτες αισθητηριακές αναμνήσεις (αίσθημα ασφυξίας) έπειτα αισθητηριακές αναμνήσεις πιο ειδικές, οσφρητικές (οσμή του χλωροφόρμιου), οπτικές (ανάμνηση του γιατρού που ακουμπά στο πρόσωπό της τη μάσκα)..."

Για τον Marty αυτός ο τύπος της αναπαράστασης που κυριαρχεί η αισθητηριακή ποιότητα δεν είναι πολύ ικανός για συνειρμούς ιδεών, επειδή είναι ριζωμένος στα βιώματα και στη συμπεριφορά. Αυτές οι παρατηρήσεις με οδηγούν να θέσω κάποια ερωτήματα για τη λειτουργική αξία του συνειρμικού ανοίγματος που διαπιστώνεται στην κυρία C., σε αυτήν τη στιγμή της θεραπείας.

Μπορούμε ιδιαίτερα να αναρωτηθούμε, εάν τα εσωτερικά αντικείμενα που συνιστούν τις αναπαραστάσεις στηρίζονται, σε αυτήν τη στιγμή της θεραπείας, πάνω σε ενορμητικές βάσεις αρκετά ικανές να υποστηρίξουν την εξαφάνιση του προσώπου του αναλυτή και την παλινδρόμηση που συνεπάγεται το ντιβάνι.

Δύο διατυπώσεις της ασθενούς, η μία στην πολύ αρχή της ανάλυσής της και η άλλη μετά από μία μακρά περίοδο αναλυτικής επεξεργασίας μοιάζει να πηγαινούν προς αυτήν την κατεύθυνση : "λίγο μετά που της το είπα, μου λέει ότι, αφότου είχε γυρίσει την πολυθρόνα της λοξά, είχε βουλευτεί έτσι ώστε να διακρίνει, όταν το επιθυμούσε, την αντανάκλασή μου στο τζάμι της βιβλιοθήκης μου". Και αργότερα : "είχα ανάγκη μια αισθητηριακή επαφή με την βιβλιοθήκη, αλλά τώρα ξέρω πως ήταν μία ανάγκη που είχα από τότε που δεν σας βλέπω πια".

Αυτή η πρώτη περίοδος, πριν από την εμφάνιση του καρκίνου του θυρεοειδή, σημαδεύεται από τη σφραγίδα του τραυματικού. Είναι ενδιαφέρον να διαπιστώσουμε ότι πολύ γρήγορα μετά την αλλαγή του πλαισίου και τη συνέχιση της αναλυτικής εργασίας στο ντιβάνι υπάρχουν μερικές στιγμές αποπροσωποποίησης. Αναμνήσεις τραυματικών σκηνών αποπλάνησης ξεπροβάλλουν στη συνείδηση και έρχονται στο πεδίο της ανάλυσης. Τα σεξουαλικά χαϊδέματα που υπέστη κατά την παιδική της ηλικία και η περιγραφή των βιωμάτων, με την ευκαιρία των χειρουργικών επεμβάσεων, προσανατολίζουν το νόημα των συνειρμών της κυρίας C. σε εμπειρίες που αγγίζουν το σώμα της και επανενεργοποιούν τόσο τρόμους αποπλάνησης όσο και δεισδυσσης. Αλλά πολύ γρήγορα, η εμπειρία του ντιβανιού και η μεταβίβαση στο πρόσωπο του αναλυτή χρησιμοποιούνται στο επίκαιρο επαναλαμβάνοντας το βίωμα μιας τραυματικής αποπλάνησης.

Ο αναλυτής ταυτίζεται τόσο με το βιαστή των παιδικών της χρόνων, όσο και με τους χειρουργούς που ανοίγουν και δεισδύουν στο σώμα της. Η κατάσταση παθητικότητας και ακινησίας, που επιβάλλεται από το ντιβάνι, συμπληρώνει την υλοποίηση και επικαιροποίηση του σεναρίου αποπλάνησης του παιδιού από τον ενήλικο.

Ένα μεταβιβαστικό όνειρο : "πηγαίνω σε ένα ψυχίατρο με λευκή μπλούζα, που ασκεί την ύπνωση, τα ηλεκτροσόκ. Μου είπαν να μη δεχθώ τη θεραπεία, αλλά εγώ σκέφτομαι ότι θα δεχθώ να την υποστώ". Το όνειρο ακολουθείται από την ανάμνηση των χειρουργικών επεμβάσεων που υπέστη η ασθενής. Αυτή η σειρά μας δείχνει, με ποιο τρόπο, η αλλαγή του πλαισίου και η νέα διάταξη πολυθρόνα-ντιβάνι, χρησιμοποιήθηκε ψυχικά και ασυνείδητα από την ασθενή για να επαναλάβει μία τραυματική εμπειρία αποπλάνησης και, συγχρόνως, για να την προστατεύσει επίσης από την

αποκάλυψη των ίδιων των προσωπικών επιθυμιών της μέσω της ακατάπαυστης επανάληψης της ίδιας τραυματικής σκηνής. Μια άλλη παρατήρηση αξίζει να σχολιαστεί γιατί φαίνεται να σχετίζεται με τον εντοπισμό της σωματοποίησης. Όταν η κα C. μιλά για την αμυγδαλεκτομή της, αναφέρει "τα μόνιμα προβλήματα που είχε στο βάθος του λαιμού μετά από εκείνη την εγχείρηση ...και την ευχαρίστηση που έπαιρνε εισπνέοντας τις εξατμίσεις των αυτοκινήτων. Ένοιωθε την ίδια επίδραση, όπως η γλυκύτητα μιας φωνής, το χάδι στα μαλλιά της : μια ευχαρίστηση στο βάθος του λαιμού".

Αυτό που η κυρία C. περιγράφει εδώ, είναι μια ζώνη στο βάθος του λαιμού της, που δεν υπάγεται στις ερωτογόνες ζώνες και για την οποία θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για μία ερωτογόνο νέο-ζώνη καθώς έχει αντικαταστήσει μία πηγή εξωτερικών διεγέρσεων. Και, ο καρκίνος του θυρεοειδή βρίσκει να δημιουργηθεί σε αυτήν την περιοχή, σε αυτό το μέρος του σώματος της. Ως εάν ο καρκίνος να ήρθε να εγκατασταθεί και να βρει κατοικία σε αυτό το μέρος του σώματος που δεν υπάγεται στις ερωτογόνες ζώνες.

Πώς καταλαβαίνουμε την παράδοξη επέλευση του καρκίνου σε μια στιγμή ψυχικής προόδου; Για τον Claude Smadja η ψυχοσωματική διαπερνάται από τη διάσταση του παράδοξου. Πίσω από τον παράδοξο χαρακτήρα κρύβεται μια πιο απλή αλήθεια. Η ασθενής ήταν οργανωμένη με έναν ορισμένο τρόπο, με τις ελλειμματικές της περιοχές, και αυτή η οργάνωση την τοποθέτησε σε μια συγκεκριμένη ισορροπία με το περιβάλλον της. Η δέσμευση σε μια αναλυτική εργασία αναταράσσει αυτήν την ισορροπία. Το βάθος αυτής της αναταραχής εξαρτάται από την ποιότητα των βάσεων πάνω στις οποίες στηρίζεται η ψυχοσωματική οργάνωση της ασθενούς. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να καταλάβουμε τις παράδοξες κινήσεις της ψυχικής αποδιοργάνωσης που επέρχεται στη διάρκεια μιας αναλυτικής διαδικασίας. Σε ό,τι αφορά την κα C., εμπιστεύομαι τον C.D. όταν διαβεβαιώνει ότι έχει διαπιστώσει και ταυτόχρονα βιώσει αντιμεταβιβαστικά ένα συνειρμικό άνοιγμα στο λόγο της ασθενούς. Αλλά μπορούμε να υποθέσουμε, ότι στη συνήθη ψυχική οργάνωση της κας C. απεικονιζόταν ένα σύνολο αρνητικών ψυχικών μηχανισμών τους οποίους είχε εσωτερικεύσει και οι οποίοι αποτελούσαν συστατικό της ψυχοσωματικής της ισορροπίας. *Η σωματική λύση που αντιπροσωπεύει η εμφάνιση ενός καρκίνου του θυρεοειδή μετά από 4 χρόνια αναλυτικής εργασίας, θέτει πιθανώς ένα προσωρινό τέλος σε μία αποδιοργανωτική διαδικασία, η οποία δε μπόρεσε να ελεγχθεί με άλλα ψυχικά μέσα.*

Η δεύτερη περίοδος της αναλυτικής πορείας της κας C. εγκαινιάζεται από δύο μείζονα γεγονότα, των οποίων είναι παρ' όλα αυτά δύσκολο να επιβεβαιώσουμε την προσδιοριστική σημασία τους στο νέο ρεύμα, αυτό της ζωής.

Το πρώτο γεγονός είναι ο καρκίνος του θυρεοειδή. Μπορούμε να πούμε ότι είναι θορυβωδώς σιωπηλός. Μέσα στο αναλυτικό πεδίο εμφανίζεται περισσότερο ως ένα μη-γεγονός.

Το δεύτερο γεγονός, μερικούς μήνες αργότερα : η αρρώστια και τελικά ο θάνατος του πατέρα της, θα εκδηλωθεί με τρόπο θορυβώδη στο πεδίο της ανάλυσης και θα εγκαινιάσει μία σειρά από μεταλλαγές στις εσωτερικές σχέσεις της ασθενούς και στις σχέσεις με τα αντικείμενα του κόσμου της.

Στη διάρκεια αυτού του δεύτερου χρόνου της αναδιοργάνωσης, δηλαδή της ερωτικοποίησης των ψυχοσωματικών διαδικασιών της, μπορούμε να μετρήσουμε την αναλυτική ποιότητα του C.D., ο οποίος υποστηρίζει μια κίνηση ερωτικής επανεπένδυσης του Εγώ της ασθενούς του, συνθήκη απαραίτητη για τις διαδικασίες ψυχικής μεταλλαγής και εξέλιξης της ψυχικής ριστης λειτουργίας. Αυτή η αναλυτική ποιότητα στη σχέση με το είναι της ασθενούς του, της επέτρεψε να αναπυυχθούν καινούργιες ναρκισσιστικές επενδύσεις.

Και είναι βεβαίως, αυτό που λίγο-λίγο εγκαθίσταται στην κα C. μετά από μία περίοδο που σημαδεύεται από γεγονότα που αναστατώνουν την ψυχική της οικονομία. Αυτή η διαδικασία αναδιοργάνωσης της κας C. που συνιστά, σύμφωνα με το μοντέλο της εργασίας της σωματοποίησης, τον λεγόμενο δεύτερο χρόνο της θεραπείας, έχει ανάγκη να στηριχθεί πάνω σε εξωτερικά αντικείμενα εκτός του αναλυτικού χώρου.

Λίγο μετά από μια οιδιπόδεια ερμηνεία, στην οποία η ασθενής απαντά με εφιάλτες, αναπτύσσεται ένα ομοφυλόφιλο πάθος που περνά στην πράξη, έντονο και αιφνίδιο, το οποίο κατανοούμε στο πλαίσιο μιας σειράς γεγονότων, που συμπεριλαμβάνουν την εμφάνιση του καρκίνου του θυρεοειδή, την αρρώστια και το θάνατο του πατέρα της. Το σύνολο αυτών των γεγονότων διατρέχεται εξίσου από μία τάση αστάθειας της σχέσης με τον αναλυτή της.

Αυτή η καινούργια σχέση, συναισθηματική και σεξουαλική ταυτόχρονα, παίρνει τη μορφή μιας παράπλευρης επένδυσης, που πραγματοποιείται εκτός του αναλυτικού πεδίου και της μεταβίβασης. Στη διάρκεια των επόμενων μηνών, η ασθενής θα αναγνωρίσει το ναρκισσιστικό χαρακτήρα αυτής της ομοφυλόφιλης σχέσης και την προβολή σε αυτήν τη σχέση των μεταβιβαστικών επενδύσεων προς τον αναλυτή της : "σίγουρα η φίλη μου

είναι συγχρόνως και ο Delourmel, εφόσον ερωτεύτηκα αυτή τη γυναίκα στη διάρκεια μιας διακοπής των συνεδριών". Φαίνεται ότι το επείγον αυτής της παράπλευρης επένδυσης, ομοφυλόφιλης και ναρκισσιστικής υφής, καθορίστηκε από το θάνατο του πατέρα της, την απώλεια του αντικειμένου και την σημασία που είχε αυτό για την οργάνωση της ψυχικής της οικονομία.

Μπορούμε να διατυπώσουμε την υπόθεση ότι η απώλεια του αντικειμένου, που εν μέρει βιώθηκε στη μεταβίβαση στον αναλυτή της, υποκαταστάθηκε μέσω ταύτισης με το απωλεσθέν αντικείμενο πατέρα, και με την καινούργια αρσενική θέση, που παίρνει σε μία ομοφυλόφιλη σχέση. Αυτή η ναρκισσιστική παλινδρόμηση επιτρέπει, ακόμη, στην κα C. να προσεγγίσει τη μητρική αναπαράσταση αντικαθιστώντας τη με θηλυκές φιγούρες. "Κατά τη διάρκεια πολλών μηνών, θα θέσει ερωτήματα για την περιπέτειά της, κάνοντας συνειρμούς γύρω από ευτυχισμένες και τρυφερές αναμνήσεις με τρεις γυναίκες, που της ήταν σημαντικές στη παιδική της ηλικία και των οποίων η γλυκύτητα ερχόταν σε αντίθεση με τη σκληρότητα της μητέρας της". Και ακόμα πιο πέρα : "η φίλη μου αποτέλεσε μια συμπύκνωση πολλών προσώπων της ζωής μου ως παιδί, της μητέρας μου, των πεθαμένων αδελφών μου, αυτών των τριών γυναικών που ήταν τόσο σημαντικές για μένα στην παιδική μου ηλικία".

Η πραγματική αλλαγή στην ποιότητα της ψυχικής λειτουργίας της κας C. συμβαίνει από τη στιγμή που διαλύεται η παθιασμένη διάσταση της ομοφυλόφιλης σχέσης της. Αυτή η αλλαγή συνδέεται με την πύκνωση του ναρκισσιστικού ιστού, στηριζόμενη σε αυτό από τη σταθερή επένδυση του αναλυτή της, και η οποία εκφράζεται από την κα C. με μία καινούργια ευχαρίστηση στο να υπάρχει, να υπάρχει σχετιζόμενη με τους άλλους, με καινούργιες μετουσιώσεις, στη σχέση με τον εαυτό της : πολύ απλά με μια καινούργια ευχαρίστηση για ζωή.

"Εδώ και μερικούς μήνες αισθάνομαι να επενδύω πολύ στη μουσική. Παίρνω μεγάλη ευχαρίστηση από αυτή, ενώ πριν έπαιζα μηχανικά...Στη διάρκεια των μεγάλων διακοπών, που δεν πέρασα με τη φίλη μου, έζησα καινούργιες εμπειρίες του εαυτού μου.Αντίθετα με τις συνήθειές μου, πήρα πολύ χρόνο για να σκεφτώ τί συμβαίνει μέσα μου". Αυτή η καινούργια ικανότητα για ευχαρίστηση από τον εαυτό της, της επιτρέπει να θέσει νέες ναρκισσιστικές βάσεις και να έχει, κατά συνέπεια, μία αλλαγή στη λειτουργική αξία του ιστού των αναπαραστάσεων.

Ένα παράδειγμα απεικονίζει αυτές τις σχέσεις ανάμεσα στις παραλλαγές της ναρκισσιστικής επένδυσης και σε αυτές της ψυχικοποίησης. Στις πρώτες συνεδρίες που επακολούθησαν την αλλαγή πλαισίου, ενώ η κα C.

είναι στο ντιβάνι, διηγείται ένα όνειρο που έχει μια ισχυρή μεταβιβαστική αξία και ταυτοχρόνως τραυματικά ίχνη εμπειριών σχετικών με απώλειες : "φεύγω για το σχολείο ή για διακοπές και φοβάμαι ότι δε θα ξαναβρώ το σπίτι μου, τους γονείς μου. Επιστρέφοντας σπίτι μου, η πολυκατοικία όπου έμεναν οι γονείς μου έχει εξαφανιστεί".

Αυτό το, σχεδόν εναρκτήριο, όνειρο συμβολίζει εκτός από την απώλεια της φυσικής και αντιληπτικής επαφής με τον αναλυτή, την ναρκισσιστική απώλεια που συνδέεται με μία ερωτική αποεπένδυση του Εγώ της και πιθανότατα την ίδια στιγμή μία ενεργή αποεπένδυση απέναντι στα οικεία αντικείμενα. Άλλωστε θα κάνει συνειρμούς σχετικά με το φόβο της, όταν ήταν μικρή, ότι οι γονείς της θα πέθαιναν σε ατύχημα κατά την απουσία τους. Στην υφή του ονείρου αυτού, το σπίτι συμβολίζει αρκετά καθαρά το ναρκισσιστικό της περίβλημα. Στο τέλος του όγδοου χρόνου κάνει ένα καινούργιο όνειρο το οποίο ο C.D. χαρακτηρίζει ως "όνειρο ικανοποίησης" : "πουλάει το σπίτι της μετά από επισκευές, κάτι για το οποίο είναι ικανοποιημένη γιατί έκανε μια πολύ καλή κίνηση". Εδώ το σύμβολο του σπιτιού αποτελεί το αντικείμενο μιας ψυχικής κίνησης μεταλλαγής από την οποία λείπει κάθε άγχος απώλειας ή αφανισμού.

Οι συνειρμοί της επιβεβαιώνουν την καινούργια διάσταση μιας ψυχικής εργασίας της κας C., της οποίας ο στόχος μοιάζει να είναι η επεξεργασία του άγχους ευνουχισμού ή απώλειας του αντικειμένου. Λέει: "Είναι όπως στην ανακαίνιση ενός παλιού παρεκκλησιού. Κάτω από τους παλιούς σοβάδες που πέφτουν σε κομμάτια, ανακαλύπτουμε παλιές τοιχογραφίες. Αυτές οι παλιές τοιχογραφίες μας διηγούνται ιστορίες".

Παράλληλα με αυτήν την εξέλιξη η ασθενής αναγγέλει στιγμές άγχους και αναδίπλωσης στον εαυτό της. Αυτή η εναλλαγή μεταξύ στιγμών που η ψυχική της λειτουργία υποστηρίζεται και άλλων στιγμών που μοιάζει να καταρρέει, χαρακτηρίζει αυτό που ο Marty ονόμαζε το ακανόνιστο της ψυχικής λειτουργίας.

Στα συμπεράσματα της συζήτησής του, στο St.Malo, ο Claude Smadja αναφέρθηκε σε "μία ανταλλαγή μιας άκαμπτης και εξαναγκαστικής χρηστικής λειτουργίας με μία λειτουργία νεύρωσης χαρακτήρα ή ίσως οριακής κατάστασης...". Προσωπικά θα σκεφτόμουν προς την έννοια της οριακής κατάστασης.

Αλλά ότι κι αν είναι, εδώ πρόκειται για μία εξέλιξη που πηγαίνει προς την κατευθυνση ενός εμπλουτισμού της ψυχικής λειτουργίας.

Μερικές ερωτήσεις που θέτει ο C. Delourmel :

Εάν η ξαφνική δέσμευση της ασθενούς σε ένα ομοφυλόφιλο πάθος εξαρτάται από μία παράπλευρη μεταβίβαση, η οποία εγγράφεται σε μια στιγμή κατάρρευσης, που μαρτυρά την αναβίωση μίας παιδικής κατάθλιψης του τύπου "νεκρή μητέρα", θα μπορούσαμε εξίσου να προτείνουμε ότι η έλευση του καρκίνου του θυρεοειδή θα εγγραφόταν επίσης σε μια στιγμή θεαματικής κατάρρευσης μιας χρηστικής λειτουργίας (δηλαδή, της υπερδραστηριότητάς της στο επίπεδο της συμπεριφοράς για την οποία μίλησε η ασθενής αρχικά, τον μηχανιστικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων της, ακόμη και των μετουσιωτικών).

Αυτή η υπόθεση εγείρει ορισμένες ερωτήσεις: Η παράπλευρη μεταβίβαση καταδεικνυε, βέβαια, μία στιγμή επώδυνης υπερχείλισης της ψυχής, αλλά συνιστούσε επίσης μία προσπάθεια επεξεργασίας αυτού του συγκρουσιακού πυρήνα, εξασφαλίζοντας μία προστατευτική λειτουργία για τη συνέχιση της θεραπείας.

Ο καρκίνος του θυρεοειδή θα είχε παίξει τον ίδιο ρόλο; Μπορούμε να αντιληφθούμε αυτήν την επεξεργασία μιας διαδικασίας καρκινογένεσης ως εμπόδιο αναδιοργανωτικό στο επίπεδο του σώματος, μπροστά στην άβυσσο μιας θεμελιώδους κατάθλιψης; Δηλαδή, η έλευση του καρκίνου του θυρεοειδή μαρτυρά σε αυτή τη στιγμή της θεραπείας μία "εργασία σωματοποίησης";

Μία υπόθεση: θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τον καρκίνο του θυρεοειδή και κατόπιν την ξαφνική ανάδυση ενός δραστήριου ομοφυλόφιλου πάθους ως τρόπους επιστροφής του μη αναπαραστάσιμου από το παρελθόν της προσωπικής προΐστορίας του υποκειμένου, εκτός χρόνου και εκτός αναμνημόνευσης, για το οποίο μιλάει ο Freud στο "Κατασκευή στην ανάλυση". Το τραυματικό δυναμικό αυτής της "αμνημονικής μνήμης" (Green, *Le Temps Eclaté*, Κεφάλαια V και IX, υπενθυμίζω αυτό το κρίσιμο απόσπασμα σελ. 108 "για τις αμνημονικές διαδικασίες εκτός του πεδίου της συνειδητής και ασυνείδητης μνήμης"), που αντανακλάται ενισχύοντας τα όψιμα τραυματικά ίχνη, θα επικαιροποιηθεί στη μεταβίβαση αρχικά, υπό τη μορφή μιας θεμελιώδους κατάθλιψης, και κατόπιν υπό τη μορφή αυτής της παράδοξης κατάθλιψης που είναι το "λευκό πένθος" και που κατά τον Green στηρίζει τη οριακή λειτουργία.

Αυτή η μεταλλαγή στην αναδυόμενη καταθλιπτική ποιότητα, υπό την δράση της αναλυτικής εργασίας, θα καταδείκνυε τις μεταλλαγές στην ψυχική λειτουργία της ασθενούς.

Πριν τελειώσω, μια τελευταία ερώτηση : πώς καταλαβαίνουμε την έλευση του καρκίνου σε μια στιγμή ψυχικής προόδου; Μία υπόθεση : στην αρχή της ανάλυσης, η ασθενής είχε ως μοναδική καταφυγή για να αντιμετωπίσει τη βία των ενορμήσεων, που είχε κινητοποιηθεί από την αναλυτική συνάντηση, την επανάληψη των συνηθισμένων ναρκισσιστικών αμυνών της.

Το παράδοξο ανάμεσα στη διαπιστωμένη ψυχική πρόοδο και την έλευση αυτής της διαδικασίας σωματοποίησης εγκαθίσταται στο διάστημα μεταξύ της εξαιρετικά πρώιμης άρσης μιαςσχάσης και την ποιότητα των γεννόμενων αναπαραστάσεων, των οποίων η λειτουργικότητα δεν είναι ικανή να επεξεργασθεί τις αναβλύζουσες ενορμήσεις που απελευθερώθηκαν απότομα.

Θεμελιώδης κατάθλιψη / σωματοποίηση ως επιστροφή του μη αναπαρασταθέντος :

Μία από τις ερωτήσεις που θέτει ο Christian Delourmel για το θέμα της ασθενούς του και που αξίζει μία σκέψη ψυχοσωματική είναι η ακόλουθη : Η θεμελιώδης κατάθλιψη και η σωματοποίηση μπορούν να ερμηνευτούν ως μορφές επιστροφής μείζονων γεγονότων της παιδικής προΐστορίας του ασθενούς των οποίων, τότε, το σημάδι ήταν η αδυναμία να αναπαρασταθούν ψυχικά ; Αυτή η ερώτηση απορρέει από μία φροϋδική υπόθεση, την οποία ανέπτυξε στο κείμενο του 1937 : "Κατασκευές στην ανάλυση ". Αυτή η υπόθεση προεκτείνει και γενικεύει, σε διάστημα 40 ετών, αυτό που ο Freud διατύπωσε στις "μελέτες για την υστερία" και που δίνει νόημα στα υστερικά συμπτώματα : "ο υστερικός υποφέρει από αναμνήσεις". Εδώ, στο κείμενο του 1937, ο Freud ερμηνεύει το ψευδαισθητικό φαινόμενο ως μία μορφή επιστροφής ενός γεγονότος της παιδικής προΐστορίας : "Ακόμα δεν εκτιμήσαμε αρκετά αυτόν τον, ίσως γενικό, χαρακτήρα της ψευδαίσθησης ως επιστροφής ενός ξεχασμένου γεγονότος των πολύ πρώιμων χρόνων, κάποιου πράγματος που το παιδί είδε ή άκουσε σε μια εποχή που μόλις ήξερε να μιλά". Εκκινώντας από εδώ και σε μία γραμμή σκέψης αυστηρώς φροϋδικής, μπορούμε να αποδώσουμε σε όλους τους υποκατάστατους και συμπτωματικούς σχηματισμούς τη σημασία μιας επιστροφής ενός γεγονότος της παιδικής προΐστορίας του ασθενούς, υπό μία μορφή στρεβλή και μετατοπισμένη. Αυτός ο κανόνας, όπως μόλις είδαμε, και για τον Freud, έχει την ίδια αξία

και για τους νευρωτικούς σχηματισμούς και για τους ψυχωτικούς σχηματισμούς. Αλλά τι γίνεται με τους ψυχοσωματικούς σχηματισμούς, δηλαδή τη θεμελιώδη κατάθλιψη και τη σωματοποίηση ;

Πριν επανέλθουμε στο φροϋδικό κείμενο του 1937, επιβάλλεται μία ψυχοσωματική σκέψη. Πρόκειται για μία ταυτόχρονα αναλογική και μεταψυχολογική προσέγγιση μεταξύ σωματοποίησης και παραληρήματος. Η Marilia Aisenstein κι εγώ έχουμε θεωρήσει εδώ και μερικά χρόνια, ο καθένας από την πλευρά του, ότι οι χρηστικές οργανώσεις των ενηλίκων στηρίζονται σε πρώιμα γεγονότα της ζωής του ασθενούς σημαδεμένα από τη σφραγίδα της διάψευσης και αφορούν σε γεγονότα πρωτο-αισθηματικά και σωματικά. Σε αναλογία και σε σύγκριση με τις πρώιμες διαδικασίες που εγκαθιστούν τις ψυχωτικές λειτουργίες, μέσα στο ψυχοσωματικό γίνεσθαι η διάψευση τοποθετείται σε τοπικό επίπεδο στο όριο ανάμεσα στο σωματικό και το ψυχικό, ενώ στο ψυχωτικό γίνεσθαι αυτή τοποθετείται κλασικά στο όριο ανάμεσα στο ψυχικό και στην πραγματικότητα. Εξυπακούεται ότι στο ψυχοσωματικό όπως και στο ψυχωτικό γίνεσθαι, η διάψευση συνοδεύεται πάντα από τη δημιουργία των σχάσεων. Πρόσφατα, θεώρησα ότι η σωματοποίηση θα μπορούσε να ερμηνευθεί, σε αναλογία με το παραλήρημα, ως μία σωματική νέο-πραγματικότητα. Επιπλέον, όπως είδαμε προηγουμένως στην περιγραφή της εργασίας της σωματοποίησης, η σωματοποίηση συνιστά ένα δεύτερο χρόνο που μπορούμε, πάλι σε αναλογία με το παραλήρημα των ψυχωτικών να χαρακτηρίσουμε ως χρόνο ίασης. Σε αυτό ακριβώς το σημείο απεικονίζεται το χίασμα μεταξύ παραληρήματος και σωματοποίησης. Ας ξαναπιάσουμε το φροϋδικό κείμενο του 1937 : "τα παραλήρηματα των ασθενών μου φαίνονται ως ισοδύναμα των κατασκευών που χτίζουμε στην ψυχαναλυτική θεραπεία, ως προσπάθειες εξήγησης και αποκατάστασης, που στις συνθήκες της ψύχωσης, δεν μπορούν παραταύτα να οδηγήσουν παρά στην αντικατάσταση του τμήματος της πραγματικότητας που διαψεύδει ο ψυχωτικός στο παρόν, με ένα άλλο τμήμα που είχε εξίσου διαψεύσει κατά την περίοδο μιας μακρινής παιδικής ηλικίας".

Εάν συγκεράσουμε, από τη μια πλευρά, τη φροϋδική πρόταση για αναγκαία επιστροφή στη συνείδηση γεγονότων της απωθημένης παιδικής προϊστορίας που εκφράζονται δια- στρεβλωμένα, και, από την άλλη πλευρά, το συσχετισμό παραληρήματος και σωματοποίησης, μπορούμε λοιπόν να διατυπώσουμε την υπόθεση σύμφωνα με την οποία η θεμελιώδης κατάθλιψη και η σωματοποίηση που συνδέεται με αυτήν και την ακολουθεί, εκπροσωπούν μορφές της επιστροφής των γεγονότων της παιδικής προϊστορίας του ασθενούς σημαδεμένης από τη σφραγίδα του φόνου του υποκειμένου. Πρόκειται, σύμφωνα με εμάς, για το φόνο των πρώτων

αισθηματικών προπλασμάτων και αυτών που είναι συνδεδεμένα με τις σωματικές αισθήσεις, ή για να το πούμε αλλιώς, των πρώτων προπλασμάτων αυτού που θα αποτελέσει την ταυτότητα του υποκειμένου. Αυτή η υπόθεση προϋποθέτει, όπως το φαντάστηκε ο Christian Delourmel, ότι τα γεγονότα που γίνονται αντικείμενο των διαδικασιών ριζικής αρνητικοποίησης δε μπόρεσαν να αναπαρασταθούν ψυχικά. Είναι λοιπόν κατανοητό, ότι αυτό που δε μπόρεσε να αναπαρασταθεί στο μακρινό παρελθόν του υποκειμένου δε βρίσκει, δευτερογενώς, στον χρόνο της επιστροφής, ψυχική αναπαράσταση αλλά επικαιροποιείται υπό μίαν άλλη μορφή, αυτήν της σωματοποίησης.

5ο μέρος, Marilia Aisenstein

Ταλαντεύσεις μεταξύ ασθένειας–υγείας και κατάθλιψης –μανίας

Θα τελειώσω με μία αναλογία ή μία μεταφορά, για τον Αριστοτέλη η κατ'αναλογία σκέψη προηγείται και θεμελιώνει τη μεταφορική σκέψη. Η αναλογία θα ήταν να βλέπαμε τις ταλαντεύσεις : κατάσταση υγείας = σιγή του σώματος/ασθένεια = θορυβώδες σώμα, πάνω στο μοντέλο των φυσιολογικών ταλαντεύσεων του ψυχισμού μεταξύ του πόλου της κατάθλιψης και του πόλου της μανίας. Η ασθένεια είναι ένα από τα πεπρωμένα της λίμπιντο, όπως το υποψιάστηκε ο Freud. Στο "Πέραν της αρχής της ευχαρίστησης", ήδη, αναρωτιόταν για την εξαφάνιση της ψυχικής παθολογίας, ακόμα και του παραληρήματος, κατά τη διάρκεια μιας επισυμβαίνουσας σωματικής ασθένειας. Προσθέτει ότι θα πρέπει να πρόκειται για τη κατανομή της λίμπιντο. Ο Pierre Marty περιέγραψε τις "αιωρήσεις" μεταξύ ψυχωτικών και σωματικών καταστάσεων. Σήμερα, με την έννοια της "σωματικής λύσης" που πρότεινε ο C. Smadja στο Saint Malo, καθίσταται δυνατό να πάμε ακόμα πιο μακριά σε αυτή τη γραμμή σκέψης. Στις πρώτες γραμμές του έργου "Η Ασθένεια ως Μεταφορά" η Susan Sontag γράφει: "Η ασθένεια είναι η ζώνη της σκιάς της ζωής... Όταν γεννιόμαστε αποκτούμε μια διπλή εθνικότητα που υπάγεται στο βασίλειο των εχόντων καλή υγεία και σε αυτό των ασθενών...Ερχεται η μέρα που καθένας από εμάς εξαναγκάζεται, σε μια τόσο σύντομη στιγμή, να αυτοαναγνωριστεί ως πολίτης της άλλης χώρας".

Μετάφραση: Μ. Κισσανδράκη

Επιστημονική επιμέλεια: Φ. Μπόμπος